

Referat fra møte i NOU-arbeidsgruppa 8 januar 2021

Tilstede: Øystein Rushfeldt, Ivar Fossum, Roy Holth, Sverre Høstmark, Frank Toks, Trond Erik Thorvaldsen, Rolf Nilsen, Tonje Geiran, Ole Christian Selsås, Frode Nilsen, Anita Hall, Lars-Erik Sletner

Frafall: Ingen

Minner om at dokumenter legges her:

<https://www.norskbergindustri.no/presentasjoner/nou-arbeidsgruppe/>

Innspill til NOU-utvalgets møte den 11.01

Overordnet tema for NOU-utvalgets diskusjon den 11 januar er følgende:

«**Inndelingen i statens og grunneiers mineraler og bergfrihetens prinsipp:** I evalueringen av mineralloven foreslås det at skillet mellom grunneiers og statens mineraler bør vurderes opphevet. Utvalget skal utarbeide forslag til hvordan regelverket for leting, undersøkelse og utvinning av grunneiers mineraler og statens mineraler kan harmoniseres. Utvalget bes vurdere om bergfrihetens prinsipp og førstefinners rett er hensiktsmessige og bør videreføres i mineralloven.»

Punkt 1 på agenda den 11 januar:

- Hvor sterk styring bør **staten** ha av *leting, undersøkelse og drift/utvinning*?

Dagens situasjon: Direktoratet for mineralforvaltning på vegne av staten tildeler rettigheter (kriterier) til *undersøkelse* og *utvinning* av statens mineraler. Rettigheter til grunneiers mineraler erverves ved avtale. Mineralloven har særskilte regler om saksbehandling og hensyntaking til berørte samiske interesser i Finnmark ved søknad om *undersøkelsesrett* (§17), *utvinningsrett* (§30), *ekspropriasjon* (§40) og *driftskonsesjon* (§43) for mineraler staten hevder eiendomsretten til.

Innspill: Staten bør med utgangspunkt i samfunnets udekkede mineralbehov legge bedre til rette for at det kan letes, undersøkes og utvinnes mye mer.

Styring og koordinering kan bli bedre. Eks. så sitter mange mindre kommuner på antatt verdifulle mineralressurser (uavhengig av eierskap) hvor de som følge av manglende beslutningsvegving/redd for å trå feil- lar ressursen forbli uutnyttet. Her bør en statlig instans kunne gripe inn/overstyre. Det savnes/ettespørres mer effektiv og forutsigbar behandling av tiltakshaver. Staten (f.eks gjennom Dirmin) kan gjerne ha en mer koordinerende rolle, og kunne gripe inn/overstyre hvis ressurs er av en viss størrelse. Et poeng i fra prosess fra "utvinning til konsesjon/drift". Ikke poeng på undersøkelse.

- *Rettighetsbasert system vs. Konsesjonssystem?*

Fra rapport "Evaluering av mineralloven"/2018/Nordtveit:

“Utvalget foreslår å avskaffe eller modifisere bergfrihetens prinsipp om fri leterett og fortrinnsrett til utvinning. Dagens system foreslås erstattet av ordninger der det gjennom offentlige konsekvensutredninger avklares hvilke områder som kan være aktuelle for mineralvirksomhet og samordnet saksbehandlingsprosedyrer som gir mer forutsigbarhet for de involverte enn dagens ordning.”

Innspill: Utfordring i dag er at vi på mange plasser i Norge ikke aner om det er mineraler/metaller. Indirekte har vi dog flere avklaringer- da vi f.eks vet at nasjonalparker er vernet (avklart i forkant). Eksempel Larvik: NGU var med på kartlegging, larvikitt registrert. /kartlagt allerede. Men dette er nok et unntak.

Konsesjonssystem- krevende/politisk- tar lang tid – vi ønsker ikke det.
Som følge av at Norge langt fra er kartlagt, må vi ikke innlate oss på systemer som skaper ytterligere hindre for at det letes etter mer mineraler/metaller. Leteprosess er til krevende og krever utholdenhet (tid/politisk uforutsigbarhet/kapital). Prosesser bør være behovsbasert. Et system basert på dagens.
Tidene (“grønt skifte”, råvareunderskudd) kaller på å gjøre det lettere å drive leting og utvinning.
Vurdering må derfor ligge i selskapene i samarbeid med stat/myndighetene.

- I andre land og andre regimer har man valgt ulike løsninger:
  - Havbunnsmineralloven gir ikke eksklusiv tillatelse til undersøkelse og fortrinnsrett til drift, men sterkere rolle for det offentlige mht. kartlegging og konsekvensutredning.
  - Mineralloven og andre lands mineralregelverk gir fortrinnsrett for undersøker til utvinning av statens mineraler, men ikke for grunneiers mineraler, der dette må avtales særskilt.

Statens og grunneiers mineraler:

- **I mandatet (se mappe Mandat+Utredning NOU)** oppgis at utvalget skal vurdere om skillet mellom grunneiers og statens mineraler bør vurderes opphevet og om systemet for leting, undersøkelser og utvinning av de to mineralkategoriene kan harmoniseres.
- En nærliggende løsning er å "overføre" statens mineraler til grunneier, da overføring av rettigheter motsatt vei vil kunne komme i konflikt med vernet av eiendomsretten i Grunnloven. Det vil i første omgang gi en betydelig overføring til grunneierne og en kostnadsøkning for bedriftene.
- Hva er konsekvensene av en slik harmonisering, og står negative virkninger i forhold til ev. nyttevirkninger?
- Hvilken informasjon eller vurderinger har utvalget behov for, for å vurdere dette?

Innspill: (hentet fra vårt og Norsk Industris innspill til minerallovsevalueringsutvalgets rapport fra 2018)

Nei til oppheving av skillet stat/grunneier: “Dette vil føre til utfordringer fordi man gjerne undersøker arealer som strekker seg over mange grunneieres områder som i sin tur vil føre til behov for en rekke grunneieravtaler, både i undersøkelses- og driftsfasen. Det åpner for ulike vilkår og ytterligere mangel på forutsigbarhet.”

MEN husk: "Todelingen skaper utfordringer ved at komplekse bergarter der verdikomponentene er avhengig av både statens og grunneiers mineraler. Et konkret eksempel er et tilfelle der sjeldne jordarter (statens mineral) opptrer i mix med et nærliggende stoff, Scandium (grunneiers mineral) Summen av de to stoffene utgjør en lønnsom forekomst, men ikke hver for seg. Vi anbefaler at det bør bli mulig å få utvinningsrett også på ressurser der statens eller grunneiers mineraler alene ikke er lønnsomme, men kombinasjonen tilsier lønnsomhet."

UFORUTSIGBARHET er et sentralt stikkord her!

Punkt 2 på agenda den 11 januar:

Mineralprosjekt for statens og grunneiers mineraler - med tidslinje og tillatelser etter mineralloven og annet lovverk (eksempel).

Bakgrunnsnotat: Se dokument «Bedre samordning mellom ulike myndighetsinstanser» som følger vedlagt og også ligger under mappa «Underlag til utvalgsmøte 11.01.21»

Spørsmål for ev. diskusjon

- Bør det innføres *rekkefølgebestemmelser* for behandling av planer for arealbruk, forurensning og tillatelser etter mineralloven?
- Hvordan kan *koordineringen* bli bedre?

Dagens situasjon: En del frustrasjon i næringen over å møte de samme kravene i både reguleringsplan (Plan- og bygningsloven), utslippstillatelse (Forurensningsloven) og driftskonsesjon (Mineralloven). Bedriftene må redegjøre for flere av de samme tema flere ganger under søknadsprosessene. Det **må** legges opp til økt koordinering mellom de ulike etater og myndighetsnivå, samme informasjon **må** kun etterspørres en gang. Mineralloven har svake koblinger til plansystemet, og vi ser dermed et eksempel på en lov som legger opp til at saksbehandlingen etter flere lover kan skje uavhengig av hverandre:

Innspill 1: (se også dokument "bedre samordning.."):

1 Endringer i *minerallovens § 43 (konsesjonspliktige tiltak)*: Det følger av mineralloven § 2, første ledd bokstav d) at loven skal ivareta miljømessige konsekvenser av mineralutvinning.

Direktoratet bør i konsesjonsbehandlingen ikke vurdere det saklige innholdet i miljømessige temaer som forurensning, kulturminner og ivaretagelse av biologisk mangfold i en reguleringsplan, men kun påse at disse aspektene har blitt vurdert i tidligere planprosesser. Direktoratets myndighet og kompetanse i miljøspørsmål bør rettes mot de kravene som skal stilles i driftsplanen, slik at driftsplanen er utarbeidet i henhold til de føringer som ligger i vedtatte planer og inneholder gode løsninger både på ressursmessige, bergtekniske og miljømessige utfordringer

I "ekspress" høringen ifjor høst foreslo departementet (**Nfd**) at mineraluttaket skal være avklart i vedtak etter plan- og bygningsloven før søknad om driftskonsesjon tas til behandling.

Innspill 2: Søknad om driftskonsesjon kan tas til behandling når forslag til reguleringsplan sendes på høring etter plan- og bygningsloven § 12-11 jf § 12-10. Videre bør det være slik at endelig vedtak om driftskonsesjon ikke kan fattes før endelig vedtak om arealbruk er truffet etter plan- og bygningsloven. (først vedtak om arealbruk fra kommune/-deretter driftskonsesjon)

Innspill 3: Få på plass en tydeligere ansvarsdeling på plass mellom aktørene (de statlige). Dirmin drives dels av "frykt". Idag setter det offentlige ingen tidsfrister til sin saksbehandling (eller de oversitter sine uten konsekvens), mens det samme ikke gjelder for tiltakshaver. Staten må sette tidsfrister for seg selv (milepælsplaner)

Innspill 4: Dagens koordinering er for dårlig- statlige aktører må bli bedre. En mer koordinert prosess. Kostnadsbesparelse for næringen. Blir spurt om det samme flere ganger. De ulike statlige organ venter på hverandre (blir politisk), nødvendig framdrift stopper opp. Et organ styrer prosess fra a til å (eks fra vindkraft/NVE). Kjør prosess mer parallellt av et organ. Kan Dirmin gjøre dette?

Innspill 5: Anledning til å gi innsigelser fra øvrige aktører må tas tidlig, slik lovens intensjon er- ikke underveis og tilfeldig.

Her må det også nevnes at Norsk Bergindustri tidligere har støttet innspillet fra evalueringen av 2018 (Nordtveit): "Utvalget foreslår at Dirmin får en samordnet funksjon der man sender en søknad til Dirmin som i sin tur samordner reguleringsplan med konsekvensutredning med aktuell kommune og MD ifm utslippstillatelse. Mål=unngå dobbeltbehandling. Mange kommuner mangler ressurser og kompetanse til å ivareta mineralprosjekter, en mer samordnet saksbehandling vil kunne bidra til dette.

Punkt 3 på agenda den 11 januar, tekst fra NOU-rapporten (vedlagt deres innkalling):

Vedlegg: Utkast til tekst til NOU-rapporten om mineralnæringen, mineralloven og annet relevant regelverk, og regelverk for mineralutvinning i utvalgte land (sekretariatet til NOU-utvalget er forfatter)

Sentralt for teksten om mineralnæringen er å:

- Beskrive underbransjene mineralnæringen består av, avgrense næringen mot annen industrivirksomhet og beskrive noen perspektiver på koblingen mellom mineraluttak og industri basert på bearbeiding av mineralske råvarer.
- Beskrive de viktigste rammebetingelsene for mineralvirksomhet gitt av markeder, internasjonale rammebetingelser, og politiske rammebetingelser ut over de direkte juridiske rammevilkårene beskrevet i kap. gjeldende rett. Beskrivelse av sentrale utviklingstrekk.

- Gi noen perspektiver om ressursgrunnlag og potensialet for økt mineralutvinning i Norge.

For tekstene om relevant lovverk er formålet å beskrive relevant regelverk med direkte eller indirekte relevans for mineralutvinning. Vi har ikke beskrevet det folkerettslige regelverket i denne omgang.

Kommentar: Her vil Lars-Erik, Sverre og Trond Erik sammen med Frode ta en første gjennomgang, jf spørsmål under. Viktig å få belyst det internasjonale perspektivet- også opp mot metallurgisk industri.

Spørsmål for ev. diskusjon:

- Hvilket potensial er det for økt verdiskaping basert på mineralutvinning i Norge, jf. **første punkt i mandatet:**
"Mineralloven skal legge til rette for en høyest mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer gjennom tilrettelegging for verdiskaping i norsk mineralnæring."

Innspill: Siste oppdatert rapport fra NGU (2016): Den viser at påviste og antatte ressurser i bakken representerer verdier for 2 500 mrd kr. Bearbeidingsverdien er anslått til rundt 8 000 mrd kr. "Norsk gråstein er den nye oljen". Rapport fra NGU [her](#)

Det offentlige må forpliktes sterkere. I praksis er kommuner i dag en bremsekloss - de kjenner ikke godt nok hva de får igjen.

For SMB er det krevende å kjøre prosesser- ikke minst kapitalkrevende. Staten må forenkle for å drive frem prosjekt.

Staten må gå foran for å posisjonere seg for det grønne skiftet – fornybar sektoren. De må skape en større forståelse. De må ta ansvar for å øke forståelsen inn i det samiske miljø. Se for øvrig lenke til dagens "taktskifte" på klima fra regjeringen [her](#)

Råvarestrategi for Europa: det er litt snevert å tenke bare mineralnæring. Se utover primærverdi- Se til EU.

Det er i statens interesse å øke forståelse for gruenæringen. Tilstrekkelig tilgang til mineralressurser er derfor av stor betydning. Staten må ta en aktiv rolle.

Europa produserer i dag bare 2–3 prosent av verdens mineraler, men bruker 20 prosent. Norge har betydelige mineralressurser, som kan bidra til Europas ressurstilgang, herunder titanmineraler, ilmenitt, kalk, grafitt, olivin, jernmalm og høyren kvarts.

- Den norske mineralnæringen har et betydelig potensiale og vil kunne bidra positivt i den industrielle omstillingen Norge står overfor i årene framover.
- Den norske berggrunnen er rik på mineraler og kan generere nye, langsiktige industriarbeidsplasser i hele landet i tiårene framover.
- Vekst i mineralnæringen betyr vekst i landindustri, arbeidsplasser, skatteinngang (lokal og nasjonal) bærekraftig industriutvikling og økt samfunnsansvar gjennom økt selvforsyningsgrad av mineralske råstoffer.

- Hvilke hindringer er det ev. for å oppnå økt verdiskaping og hvilke endringer i mineralloven m/forskrifter kan bidra til å realisere økt verdiskaping og ev. økt utvinning?

Innspill: Dagens ML §§1 og 3 (lovens formål og saklig virkeområde):

- Fra “ekspress-høring” Tydeliggjøring av *dagens formålsparagraf* er helt nødvendig, innta at lovens formål også inkluderer å sikre samfunnet tilstrekkelig tilgang til helt nødvendige mineralressurser.
- §3 bør skrives om “Loven gjelder likevel ikke uttak som hovedsakelig er en del av annen utnyttelse av grunnen”.
- Kommunen som bremsekloss som planmyndighet
- Tydeligere rekkefølgebestemmelser
- Oppheve diskriminering av naturstein etter ML §43

§3- NFD bør utarbeide et forslag til forskrift. Definere-utdype.

Kommunene bør få et kommersielt incentiv for å støtte opp under mineralprosjekt lokalt. Viktig element. Må komme fra staten- må ikke forhandles om i hvert enkelt tilfelle. En andel av selskapsskattesatsen kan være et eksempel (**NB** Det totale skatte- og avgiftsnivå MÅ ikke økes, heller ned)

Se på annen fordeling i dagens avgiftssystem. **Omfordele** er det vi snakker om.

Hva med gebyr for utvinningsrett (*arealgebyr*) kan det gå til kommunen i stedet for? (i dag går det til Dirmin) (må sjekkes ut)

- Hvordan kan regelverket legge opp til bedre kontroll med lete- og undersøkelsesaktivitet for statens og grunneiers mineraler? For eksempel gjennom en ordning med prekvalifisering og konsesjon?

Innspill: En særskilt norsk prekvalifiseringsordning mener vi vil dempe interessen (også internasjonalt) for norske mineralforekomster.

Det er krevende/negativt med konsesjon! Det er allerede en utfordring med tilrettelegging for tilstrekkelig leting i dag: enkelte aktører opererer spekulativt (“holder på” areal)- her kan det være hensiktsmessig å legge inn en aktivitetsplikt. Den som allerede har aktivitet bør få redusert gebyr.

For å få mer prospektering- nye funn- flere nye selskap: Staten må legge til rette for størst mulig letevirksomhet – Ida det er lange tidslinjer og stor risiko/usikkerhet.

Få frem incentiv: få frem ordning m fremførbart underskudd tidligere. Fått det frem tidlig (repr god risikokap året etter – istedenfor fremtidig) **Min** kommentar: Under statsbudsjettet i fjor høst lanserte vi bla en skatterefusjonsordning ala oljeindustrien so dere kan lese om her <https://www.norskbergindustri.no/nyheter2/2020/krever-tiltak-som-lofter-bergindustrien/> En tidlig skatterefusjon gjør at den økonomiske byrden og kapitalen som bindes ved å starte leteaktivitet reduseres. Vi ser for oss en ordning med refusjon tilsvarende

selskapsskattesatsen. Det betyr at selskap som ikke er i skatteposisjon kan velge å få utbetalt fremtidig skattefordel umiddelbart (dvs påfølgende år)

Negativ til prekvalifiseringsordning.

Bakgrunn:

Utkastene til tekst må anses som førsteutkast. Tekstene slik de foreligger har behov for **ytterligere kvalitetssikring, supplering og bearbeiding.**

Avsnitt nedenfor er «sakset» fra vårt innspill fra ekspresshøringen i fjor høst: Mineralnæringens rolle:

Norges rikdom er uløselig knyttet til våre naturressurser. Mineraler har gjennom hele menneskehetens historie vært avgjørende for velstand og utvikling. Det grønne skiftet forutsetter en sterk vekst i utvinning, oppredning og bruk av mange mineraler. På toppen av det daglige forbruk av mineraler og metaller for alle formål, vil generering av sol- og vindkraft, nettførsterkning og nettutjevning med batterier, samt elektrifisert transport kreve mye mer av metaller og mineraler. Om Norges og de samlede globale ambisjoner skal realiseres, vil en dramatisk mangelsituasjon oppstå. Derfor er tilrettelegging for økt mineraluttak viktig for vår felles fremtid.

Norge har betydelige mineralressurser, som kan bidra til Europas ressurstilgang, herunder titanmineraler som rutil, ilmenitt, kalk, talk, grafitt, olivin, kobber og jernmalm, kvarts og sjeldne jordartsmetaller (REE). EU har erklært tilgangen på REE som strategisk mineralrisiko, og vil investere i FOU og produksjon i EU. I september kom EU med ny miljømelding og politisk strategibeslutning om at EU skal bli uavhengig av kinesisk REE-import. I dette kan Norge spille en framtidig sentral rolle, i tillegg til mange andre områder.

- Den norske mineralnæringen har et betydelig eksportpotensial og vil kunne bidra positivt til industriell omstilling og nyskaping i Norge og Europa i årene framover. Norges bidrag vil være nødvendig for å dekke et europeisk marked som er i kraftig underbalanse.
- Den norske berggrunnen er rik på mineraler og kan generere nye, langsiktige industriarbeidsplasser i hele landet i tiårene framover, spesielt i kombinasjon med kraftforedlende industri. For eksempel krever sol- og vindkraft ca 1 000 ganger mer materiale enn varmekraft og kjernekraft, per produsert GWh.
- Vekst i mineralnæringen betyr vekst i landindustri, arbeidsplasser, skatteinngang (lokal og nasjonal) bærekraftig industriutvikling og økt samfunnsansvar gjennom økt selvforsyningsgrad av mineralske råstoffer.

En rapport utarbeidet av Norges Geologiske Undersøkelse (NGU) i 2016, antydte at det ligger verdier for minimum 2 500 milliarder kroner i den norske berggrunnen. Da er ikke bearbeidet verdi medregnet.

På bakgrunn av ovenstående mener vi en tydeliggjøring av dagens formålsparagraf er helt nødvendig, hvor det inntas at lovens formål også inkluderer å sikre samfunnet tilstrekkelig tilgang til helt nødvendige mineralressurser. Når dagens formålsparagraf skal evalueres, kan det være hensiktsmessig å se på hvordan EU presenterte sin Action Plan on Critical Raw Materials 4 september 2020;

The European Commission presented an Action Plan on Critical Raw Materials, the 2020 List of Critical Raw Materials and a foresight study on critical raw materials for strategic

technologies and sectors from the 2030 and 2050 perspectives. The Action Plan looks at the current and future challenges and proposes actions to reduce Europe's dependency on third countries, diversifying supply from both primary and secondary sources and improving resource efficiency and circularity while promoting responsible sourcing worldwide. The actions are intended to foster a transition towards a green and digital economy, and at the same time, bolster Europe's resilience and open strategic autonomy in key technologies needed for such transition. The List of Critical Raw Materials has been updated to reflect the changed economic importance and supply challenges based on their industrial application. It contains 30 critical raw materials. Lithium, which is essential for a shift to e-mobility, has been added to the list for the first time.

Forfatter: LES, Oslo den 08.01.21